

מקורות הסיפור Whence the Story?

(1) משנה כתב יד קאופמן פסחים י:ד

מִזְגוּ לוֹ כּוֹס שְׁנַי, וְכֵן הֵבֵן שׁוֹאֵל. אִם אֵין דַּעַת בְּבֶן, אָבִיו מְלַמְדוֹ:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? שְׁבָכַל הַלִּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבְּלִים אֶפְלוּ פַעַם אַחַת, הַלִּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים; שְׁבָכַל הַלִּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֶמֶץ וּמָצָה, הַלִּילָה הַזֶּה כְּלוּ מָצָה; שְׁבָכַל הַלִּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִים בְּשֵׁר צְלִי שְׁלוֹק וּמִבְשָׁל, הַלִּילָה הַזֶּה כְּלוּ צְלִי.

לְפִי דַעַתוֹ שֶׁלְבֵן אָבִיו מְלַמְדוֹ.

מִתְחִיל בְּגִנוֹת וּמְסִיִּים בְּשֶׁבַח,

וְדוֹרֵשׁ מֵאַרְמֵי אֲבִד אָבִי, עַד שֶׁהוּא גּוֹמֵר כָּל הַפְּרָשָׁה.

(2) דברים כו, א-יא

(א) וְהָיָה כִּי-תֵבֹא אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחֲלָה וְיִרְשָׁתָהּ וְיִשְׁכַּבְתָּ בָּהּ: (ב) וְלִקְחָתָּ מִרְאשִׁיתוֹ כָּל-פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תֵּבִיא מֵאֲרֶצְךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשִׂמְתָּ בְטֶנְא וְהִלַכְתָּ אֶל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם: (ג) וּבֵאתָ אֶל-הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הִגַּדְתִּי הַיּוֹם לַה' אֱלֹהֶיךָ כִּי-בָאתִי אֶל-הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְאֲבֹתֵינוּ לֵאמֹר: (ד) וְלִקַּח הַכֹּהֵן הַטֶּנְא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ ה' אֱלֹהֶיךָ: (ה) וְעָנִיתָ וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִד אָבִי וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה וַיַּגֵּר שָׁם בְּמִתֵּי מַעֲט וַיְהִי-שָׁם לְגֹי גְדוֹל עַצוֹם וְרַב: (ו) וַיִּדְעוּ אֶתְנוּ הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיַּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה: (ז) וַנִּצְעַק אֶל-ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע ה' אֶת-קִלְנוּ וַיֵּדָא אֶת-עַנְיֵנוּ וַאֲת־עַמְלָנוּ וַאֲת־לַחֲצֵנוּ: (ח) וַיּוֹצֵאֵנוּ ה' מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֵרַע נְטוּיָה וּבְמַדְרָא גְדוֹל וּבְבִאֲתוֹת וּבְמִפְתָּיִם: (ט) וַיְבִאֵנוּ אֶל-הַמָּקוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבָשׁ: (י) וְעַתָּה הִנֵּה הִבְאתִי אֶת-רֵאשִׁית פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר-נָתַתָּה לִי ה' וְהִנֵּחְתָּנוּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ: (יא) וְשָׂמַחְתָּ בְּכָל-הַטּוֹב אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּלְבִיתְךָ אֲתָהּ וְהִלּוּי וְהִגֵּר אֲשֶׁר בְּקֶרְבְּךָ:

(3) ספרי דברים פרשת כי תבוא פיסקא שא

וּבֵאתָ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲרָמִי אֲבִד אָבִי, מִלְמַד שְׁלֵא יֵרֵד אֲבִינוּ יַעֲקֹב לֵארוֹם אֵלֵא עַל מִנַּת לֵאבֵד וּמַעֲלָה עַל לֵבֵן הָאֲרָמִי כֵאִילוֹ אֵיבֵדוּ.

וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה, מִלְמַד שְׁלֵא יֵרֵד לְהִשְׁתַּקֵּעַ אֵלֵא לְגוֹר שָׁם, שְׁמֵא תֵאמֵר שִׁירֵד לִיטוֹל כְּתֵר מַלְכוּת תִּלְמוּד לּוֹמֵר וַיַּגֵּר שָׁם, יִכּוֹל בְּאוֹכְלוֹסִים הִרְבָּה תִּלְמוּד לּוֹמֵר בְּמִתֵּי מַעֲט כַעֲנִין שְׁנֵאמֵר בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יֵרֵדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה. וַיְהִי שָׁם לְגֹי גְדוֹל, מִלְמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִצְוִינִים שָׁם. וַיֵּדָא אֶת עַנְיֵנוּ, כִּמָּה שְׁנֵאמֵר וְרֵאִיתָן עַל הָאֲבָנִים. וַאֲת עַמְלֵינוּ, כִּמָּה שְׁנֵאמֵר כָּל הֵבֵן הִילּוּד הַיְאֹרָה תִּשְׁלִיכֻהוּ וְכו'. רַבִּי יְהוּדָה הִיָּה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָן דְּצִי"ךְ עַד"ש בְּאֲח"ב.

(4) ספרי במדבר פרשת שלח פסקא קטו

והעולה על רוחכם היה לא תהיה אשר אתם אומרים נהיה כגוים אשר סביבותינו וכמשפחות האדמה לשרת עץ ואבן חי אני נאם ה' אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחימה שפוכה אמלוך עליכם, ביד חזקה זו הדבר כמה שנא' הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה, ובזרוע נטויה זו החרב כמה שנא' וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים, ובחימה שפוכה זו רעב אחר שאני מביא עליכם שלש פורעניות הללו זו אחר זו ואחר כך אמלוך עליכם על כרחכם

(5) פסיקתא זוטרותא (לקח טוב) דברים פרשת תבא

וענית ואמרת. נאמר כאן ענייה ונאמר להלן ענייה. מה להלן בלשון הקדש אף כאן בלשון הקדש ארמי או בד אבי. העלה הכתוב על לבן הארמי כאילו הוא האבדו ליעקב אבינו מלמד שביקש לעשות ולא עשה. וכן הוא אומר לולי אלהי אבי אברהם ופחד יצחק היה לי כי עתה ריקם שלחתי את עניי ואת יגיע כפי ראה אלהים וגומר. וירד מצרימה. אנוס על כרחו ע"פ הדבור שנאמר לאברהם אבינו כי גר יהיה זרעך בארץ. ויגר שם. מלמד שלא ירד יעקב להשתקע אלא לגור שנאמר ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבוד הרעב בארץ כנען וגו'. במתי מעט. כענין שנא' בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה. ויהי שם לגוי. מלמד שהיו ישראל מצויינים שם. פירוש שהיו נכתבין בפלטין של יוסף להטריפם לחם לפי הטף שנאמר ויכלכל יוסף את אחיו ואת כל בית אביו וגו' וכיון שהתחילו להיות פרים ורבים במאד מאד פסקו מהם המזונות והתחילו להתחכם בהם שנאמר ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד. דבר אחר ויהי שם לגוי. מלמד שהיו ישראל מצויינים שם. שהיה מלבושם ומאכלם ולשונם משונים מן המצריים. מסומנין היו וידועין שהם גוי לבדם חלוק מן המצריים:

וידעו אותנו המצרים. כמה שנאמר הבה נתחכמה לו פן ירבה. ויענונו. כמה שנאמר וישימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם: ויתנו עלינו עבודה קשה. כמו שנאמר ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך. שהיו מחליפין עבודת האנשים לנשים ושל נשים לאנשים:

ונצעק אל ה'. כמו שנאמר ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה:

וישמע ה' את קולנו. כמו שנאמר וישמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק וגו'. וירא את ענינו. זו פרישות דרך ארץ כמה שנאמר וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים. ואת עמלנו. אלו הבנים שנאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וגו'. ואת לחצנו. זה הדחק שנאמר וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם:

ויציאנו ה' אלהינו ממצרים. בכבודו ובעצמו. ביד חזקה. זה הדבר שנא' הנה יד ה' הויה במקנך. ובזרוע נטויה. זו החרב שנאמר וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים. ויליף נטויה מנטויה. ובמורא גדול. זה גילוי השכינה שנא' או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי וגו'. ובאותות. זה המטה שנאמר ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות. ובמופתים. זה הדם שנאמר ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותימרות עשן. ד"א ביד חזקה שתים. ובזרוע נטויה שתים. ובמורא גדול. ובאותות שתים ובמופתים שתים אלו עשר המכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים. רבי יהודה היה נותן בהם סימן דצ"ך עד"ש באח"ב:

(6) מדרש תנאים לדברים פרק כו

ארמי אבד אבי לבן הארמי בקש לאבד את אבא מלמד שלא הלך אבינו יעקב לארם אלא על מנת לאבד מן העולם ומעלה על לבן הארמי כאילו אבדו: וירד מצרימה שמא תאמר שירד ליטול כתר מלכות ת"ל ויגר שם יכול באכלוסין הרבה ת"ל במתי מעט כמה שנ' בשבעים נפש יר' אב' מצרימה: ויהי שם לגוי מלמד שהיו ישראל מצוינין שם: גדול ועצום ורב כמה שנ' ובני ישראל פרו וישרצו וירבו:

(ו). וירעו אותנו המצ' כמה שנ' ומאז באתי אל פר' לדב' בש' הרע לעם הזה: ויענונו כמה שנ' וישימו עליו שרי מסים למען ענ' בסבלתם: ויתנו עלי' עב' קש' כמה שנ' ויעב' מצרים את בני יש' בפרך:

(ז). ונצעק אל ה' אלהי אבותינו כמה שנ' ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים: וישמע ה' את קלנו כמה שנ' וישמע אלה' את נאקתם: וירא את ענינו כענין שנ' וראיתן על האבנים: ד"א זו פרישות דרך ארץ כמו שנ' וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים: ד"א זה השעבוד שנ' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים: ואת עמלנו כענין שנ' כל הבן הילוד היארה תשליכהו: ואת לחצנו זה הדוחק שנ' וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם:

(ח). ויוציאנו ה' ממצ' לא על ידי מלאך ולא על ידי שרף ולא על ידי שליח אלא הקדוש ברוך הוא בעצמו: ביד חזקה זה הדבר כמו שנ' הנה יד ה' הויה במקנך: ובזרוע נטויה זו החרב שנ' וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים: ובמורא גדול זה גילוי שכינה כמו שנ' וירא ישראל את היד הגד': ובאתת זה המטה ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האתת: ובמופתים אלו המכות ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש ותמרות עשן: ד"א ביד חזקה שתים ובזרוע נטויה שתים ובמורא גדול שתים ובאתת שתים ובמופתים שתים אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים ר' יהודה היה נותן בהן סימן דצ"ך עד"ש באח"ב:

צא ולמד מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו, שפרעה הרשע לא גזר אלא על הזכרים ולבן בקש לעקור את הכל, שנאמר

(א) ארמי אוֹבֵד אֲבִי וַיִּרְדּוּ מִצְרַיִמָּה וַיִּגְרַם שֵׁם בְּמִתֵּי מַעֲטָ וַיְהִי שֵׁם לְגֹי גְדוֹל עֲצוּם וְרַב

- וירד מצרימה אנוס על פי הדיבור
- ויגר שם מלמד שלא ירד להשתקע אלא לגור שם שנאמר ויאמרו אל פרעה לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבוד הרעב בארץ כנען ועתה ישבו נא עבדיך בארץ גשן
- במית מעט, כמו שנאמר בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך ה' אלהיך ככוכבי השמים לרוב ויהי שם לגוי, מלמד שהיו ישראל מצויינין שם,
- גדול ועצום כמו שנאמר ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אותם.
- ורב, כמו שנאמר רבבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבאי בעדי עדיים שדים נכונו ושערך צמח ואת ערום ועריה

(ב) וירעו אותנו המצרים ויענונו ויתנו עלינו עבודה קשה,

- וירעו אותנו המצרים כמו שנאמר הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ
- ויענונו, כמו שנאמר ושימו עליו שרי מסים למען ענותו בסבלותם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פיתום ואת רעמסס.
- ויתנו עלינו עבודה קשה, כמו שנאמר ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך

(ג) ונצעק אל ה' אלהי אבותינו וישמע ה' את קולנו וירא את עניינו ואת עמלינו ואת לחצינו

- ונצעק אל ה' אלהי אבותינו כמו שנאמר ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה
- וישמע ה' את קולנו, כמו שנאמר וישמע אלהים את נאקתם ויזכור אלהים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב וירא את עניינו, זו פרישות דרך ארץ, כמו שנאמר וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים ואת עמלינו, אלו הבנים, כמו שנאמר כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון ואת לחצינו, זה הדוחק כמו שנאמר וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם

(ד) ויוציאנו ה' ממצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ובמורא גדול ובאותות ובמופתים

- ויוציאנו ה' ממצרים, לא על ידי מלאך לא על ידי שרף ולא על ידי שליח אלא הקדוש ברוך הוא בכבודו ובעצמו, שנאמר i. ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ה'

- ועברתי בארץ מצרים - אני ולא מלאך
  - והכיתי כל בכור בארץ מצרים אני ולא שרף
  - ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים אני ולא השליח
  - אני ה' - אני הוא ולא אחר
- ביד חזקה, זה הדבר, כמו שנאמר הנה יד ה' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר ובצאן דבר כבוד מאד ובזרוע נטויה, זו החרב כמו שנאמר וחרבו שלופה בידו נטויה על ירושלים.
  - ובמורא גדול, זו גלוי שכונה, כמו שנאמר או הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים ככל אשר עשה לכם ה' אלהיכם במצרים לעיניך
  - ובאותות, זה המטה, כמו שנאמר ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו את האותות
  - ובמופתים, זה הדם, כמו שנאמר ונתתי מופתים בשמים ובארץ, גם ואש ותמרות עשן

- ביד חזקה שמים,
- ובזרוע נטויה שמים,
- ובמורא גדול שמים,
- ובאותות שמים,
- ובמופתים שמים,

- אלו עשר מכות שהביא הקדוש ברוך הוא על המצרים במצרים, ואלו הן: דם צפרדע כנים ערוב דבר שחין ברד ארבה חשך מכת בכורות רבי יהודה היה נותן בהם סימן דצ"ך עד"ש באח"ב.